

การประยุกต์แนวความคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง : ถอดบทเรียนจากประสบการณ์ การเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย

พิไลพร สุขเจริญ*

บทคัดย่อ

แนวความคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเป็นแนวคิดสำคัญที่มีส่วนทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองจากภายในทั้งด้านการรู้คิด อารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมในการดูแลผู้ป่วย บทความนี้ นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพโดยนำมาประยุกต์ในการเรียนการสอนนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลเกิดความสามารถ ในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย และดูแลผู้ป่วยด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ผลการถอดบทเรียน จากจากประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลในการปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย พบประเด็น การเรียนรู้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ความรู้สึกสงสารผู้ป่วย 2) การรู้สึกมีคุณค่าต่อผู้ป่วย 3) การยอมรับความเป็นบุคคลของผู้ป่วย และ 4) ความมุ่งมั่นและตั้งใจดูแลผู้ป่วย ผลลัพธ์ดังกล่าวนำไปสู่กระบวนการพัฒนาศักยภาพให้แก่นักศึกษาพยาบาล เพื่อเกิดทัศนคติที่ดีต่อตนเอง และผู้ป่วยระยะท้าย และมีความพร้อมในการให้การดูแลผู้ป่วยระยะท้ายที่เป็นองค์รวม

คำสำคัญ : การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง, การดูแลผู้ป่วยระยะท้าย, การศึกษาพยาบาล

---

* อาจารย์ประจำ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Corresponding author, email: pilaiporn.navynurse@gmail.com, Tel. 084-064-2125

Received : August 10, 2020; Revised : November 3, 2020; Accepted : December 22, 2020

Applying Transformative Learning Concept : Lesson Learned from Nursing Students' Learning Experience in Providing Care for Terminal Patients

Pilaporn Sukcharoen*

Abstract

Transformative learning is an important approach enabling nursing students to make changes from self-development, including cognition, emotions, feelings, and caring behaviors. This article aims to demonstrate how effective transformative learning approach was applied in the teaching learning process of terminal care (or end of life care) among nursing students. This would promote nursing students' performance in providing humanistic care for terminally ill patients. The lesson learned from the application of transformative learning on clinical practice of nursing students providing end of life care revealed four themes: 1) having sympathy for patients, 2) realizing that they are worthy of their patients, 3) accepting other people's individuality, and 4) providing care for patients purposefully. The results can be applied to cultivate nursing students' performance, so as to have positive attitude towards oneself and terminal patients, as well as be readily prepared to provide holistic care for terminal patients.

Keywords : Transformative learning, Terminal patients, Nursing education

---

* Instructor, Faculty of Nursing, Suratthani Rajabhat University

Corresponding author, email: pilaporn.navynurse@gmail.com, Tel. 084-064-2125

Received : August 10, 2020; **Revised :** November 3, 2020; **Accepted :** December 22, 2020

บทนำ

จากสถานการณ์ในปัจจุบัน พบว่า ผู้ป่วยเรื้อรังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น รวมถึงผู้ป่วยระยะท้ายซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องการการดูแลอย่างต่อเนื่อง และส่วนใหญ่ต้องการการดูแลในระยะยาว การจัดการศึกษาพยาบาลเพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ในการดูแลผู้ป่วยกลุ่มดังกล่าวจึงมีความสำคัญ เนื่องจากนักศึกษาพยาบาลมีลักษณะการเรียนรู้แตกต่างจากศาสตร์การศึกษาอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ด้านการแพทย์และสาธารณสุข ได้แก่ เมื่อเรียนภาคทฤษฎีเสร็จสิ้น นักศึกษาพยาบาลต้องขึ้นฝึกภาคปฏิบัติ และให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วยซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของวิชาชีพ ประกอบกับการที่นักศึกษาพยาบาลจะสามารถให้การดูแลผู้ป่วยเป็นองค์รวมได้ต้องมีอาจารย์พยาบาลเป็นผู้ดำเนินการให้ความรู้ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการดูแลผู้ป่วย การจัดกระบวนการเรียนการสอนทางการพยาบาล และการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของอาจารย์พยาบาลจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่พัฒนาให้นักศึกษาพยาบาลสามารถให้การดูแลผู้ป่วยที่เป็นองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ และครบตามหลักสูตรการเรียนการสอนทางการพยาบาล (Lin, Han, Pan, & Chen, 2015)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงโดยเน้นการประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติขณะนักศึกษาพยาบาลให้การดูแลผู้ป่วยระยะท้าย จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา พบว่า แนวทางการพยาบาลผู้ป่วยระยะท้ายมีลักษณะแตกต่างจากผู้ป่วยกลุ่มอื่น เนื่องจากอยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิต ประกอบกับนักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านความตายหรือใกล้ชิดกับผู้ป่วยที่จะเสียชีวิตน้อย และขาดความรู้เกี่ยวกับแนวคิดใกล้ตาย และการพยาบาลผู้ป่วยระยะท้าย ส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลรู้สึกไม่สบายใจ ขาดความมั่นใจในการให้การพยาบาล ท้อแท้ วิตกกังวล และเครียดเมื่อได้ดูแลผู้ป่วย (Gillan, Riet, & Jeong, 2014) โดยพบว่า การดูแลที่เกิดขึ้นจึงมักมุ่งเน้นการดูแลด้านร่างกายเป็นหลัก (Ballesterosa, Centeno, & Arantzamendi, 2014) และขาดการตอบสนองความต้องการการดูแลจิตใจของผู้ป่วยระยะท้าย และครอบครัว (Doucette, Killackey, Brandys, Coulter, Daoust, Lynsdale, & et al., 2014; Ek, Westin, Prahl, Osterlind, Strang, Bergh, & et al., 2014) กระบวนการเรียนการสอนแนวใหม่ เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย เกิดทัศนคติที่ดีต่อผู้ป่วยระยะท้าย และสามารถให้การดูแลผู้ป่วยระยะท้ายที่เป็นองค์รวมจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้ อาจารย์พยาบาลเป็นบุคคลสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงให้นักศึกษาพยาบาล เพื่อเสริมสร้างมุมมองด้านบวกต่อตนเอง ต่อผู้ป่วย และต่อวิชาชีพพยาบาล (พิไลพร สุขเจริญ, 2562) และศรัทธาในคุณค่าที่แท้จริงของการพยาบาล (พัชนี สมกำลัง และยุทธชัย ไชยสิทธิ์, 2555)

จากข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนในฐานะอาจารย์พยาบาลจึงได้ประยุกต์แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงกับการจัดการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติขณะนักศึกษาพยาบาลให้การดูแลผู้ป่วยระยะท้าย สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนที่นำเสนอในบทความนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 กิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนผ่านบทความประสบการณ์ของพยาบาลวิชาชีพในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และส่วนที่ 2 กิจกรรมการเรียนรู้ในสถานการณ์จริงขณะนักศึกษาพยาบาลดูแลผู้ป่วยระยะท้ายโดยเน้นการสะท้อนคิดผ่านประสบการณ์ที่ได้เผชิญ หลังจากนั้นดำเนินการถอดบทเรียนจากการประยุกต์แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงกับการเรียนการสอนภาคปฏิบัติผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ในการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายของนักศึกษาพยาบาล โดยการสนทนากลุ่มกับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 จำนวน 8 คน ที่ได้รับกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงและวิเคราะห์ประเด็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาสมรรถนะการดูแลของนักศึกษาพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายต่อไป

แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning)

แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ถูกพัฒนาขึ้นในปี 1978 โดย Jack Mezirow (เมซีโรว์) ผู้นำทางความคิดด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งได้ให้ความหมายของการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงไว้ว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยเปลี่ยนกรอบแนวคิดเดิมไปสู่กรอบแนวคิดที่มีประสิทธิภาพผลที่ตามมา คือ บุคคลสามารถแยกแยะความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมได้ดีขึ้น โดยเฉพาะการเชื่อมต่อกับความคิดลงสู่พฤติกรรมและการกระทำที่ถูกต้อง (Mezirow, 1991; Mezirow, 1997; สมสิทธิ์ อัสตรินธิ และกาญจนา ภูครองนา, 2555) ทั้งนี้ ยังเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และปรับเปลี่ยนระดับของการตระหนักรู้ในทิศทางที่ดีขึ้น (ละเอียด แจ่มจันทร์ และคณะ, 2557; วิจารณ์ พาณิช, 2558; พิไลพร สุขเจริญ, 2562) โดยเทียมจันทร์ พาณิชย์ผลินไชย (2559) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงที่ใกล้เคียงกันว่า เป็นการเรียนรู้ที่เปลี่ยนกรอบการอ้างอิงเดิมที่ไม่ชัดเจนไปสู่กรอบการอ้างอิงที่กว้างขวางขึ้น และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลเกิดกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง คือ เกิดความสามารถในการแยกแยะความแตกต่าง และนำเสนอภาพความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนมากขึ้น แนวคิดนี้จึงมีส่วนทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ดีขึ้น เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด อารมณ์ และความรู้สึก เกิดความเข้าใจในเป้าหมายชีวิต และรับรู้คุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น (Fletcher & Meyer, 2016; Jacobs, 2016)

องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของเมซีโรว์ แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ (1) องค์ประกอบด้านสถานการณ์ เป็นสถานการณ์ใหม่ที่แตกต่างจากสถานการณ์เดิมที่บุคคลคุ้นเคย (2) องค์ประกอบด้านการคิด บุคคลเกิดการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับเหตุการณ์ หรือเรื่องราวต่างๆ เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่แตกต่าง และ (3) องค์ประกอบด้านการให้ความหมาย บุคคลจะเกิดการเปลี่ยนมุมมองการให้ความหมายต่อสถานการณ์ใหม่ที่พบเจอ (Mezirow, 1991; Kear, 2013) องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนมีความสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าถึงสถานการณ์จริง เกิดการตระหนักรู้ว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญและมีคุณค่า และนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพ และมีคุณค่าต่อสังคม ปัจจุบันนักวิชาการได้นำแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงมาใช้ในการจัดการศึกษาอย่างแพร่หลายในหลายสาขาวิชา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้ง ทักษะจำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) ทั้งนี้ เพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิด ทักษะคิด ที่นำไปสู่การปฏิบัติพฤติกรรมที่ดีของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทการศึกษาพยาบาล เพื่อทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดความสามารถในการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วย และเป็นบุคคลที่มีคุณค่าทั้งต่อผู้ป่วยและต่อวิชาชีพการพยาบาล

การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในบริบทการศึกษาพยาบาล

ในบริบทระบบการศึกษาพยาบาล พบว่า การเรียนรู้ในระบบการศึกษาพยาบาลมีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ที่ว่าด้วยมนุษย์ การรู้คิด และพฤติกรรม โดยเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการเป็นมนุษย์ การค้นพบ และการพัฒนาตนเอง เพื่อเกิดคุณลักษณะเฉพาะของบุคคล เกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง และเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติทางการพยาบาล (พิไลพร สุขเจริญ และรภัทร เพชรสุข, 2559) หากสามารถเพิ่มการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้แก่นักศึกษาพยาบาลได้ จะทำให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดี และเกิดทักษะทางการพยาบาลที่ดีขึ้น แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงจึงสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลโดยเฉพาะต่อการเรียนภาคปฏิบัติขณะนักศึกษาพยาบาลดูแลผู้ป่วยในสถานการณ์จริง เพื่อทำให้รับรู้ถึงคุณค่าในตน พร้อมปรับเปลี่ยนในทิศทางบวก และเกิดพฤติกรรมดูแลผู้ป่วยที่ดีขึ้น (พิไลพร สุขเจริญ, 2562) ละเอียด แจ่มจันทร์, รวิภา บุญชูช่วย และสุนีย์ อินทรสิงห์ (2557)

ได้ให้ข้อมูลสนับสนุนว่า การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับระบบการศึกษาพยาบาล และสามารถพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาพยาบาลได้โดยมาจากเหตุผลที่ว่า เมื่อประยุกต์แนวคิดนี้กับการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล ผลที่เกิดขึ้น คือ นักศึกษาพยาบาลตระหนักรู้ในหน้าที่ของตนเองเมื่อดูแลผู้ป่วย เกิดทัศนคติที่ดีต่อผู้ป่วย (องค์อร ประจันเขตต์, 2557; Kear, 2013) เกิดความพร้อมที่จะให้การดูแลผู้ป่วยด้วยความเต็มใจ เกิดพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยที่เป็นองค์รวม และพร้อมดูแลผู้ป่วยด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ (ละเอียด แจ่มจันทร์ และคณะ, 2557; Jacobs, 2016) ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของวิชาชีพพยาบาล

การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงกับการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายของนักศึกษาพยาบาล

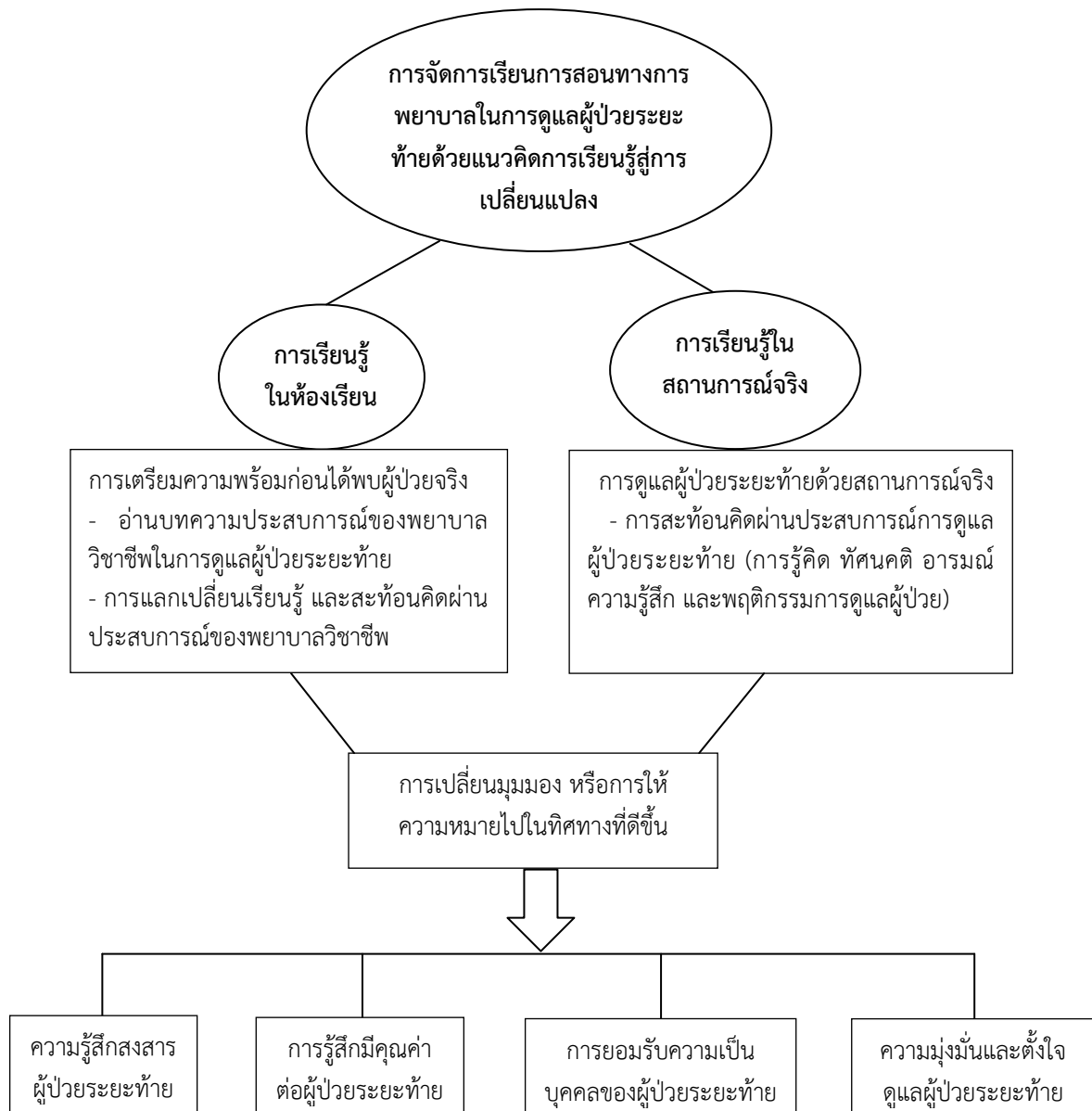
จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงได้ถูกนำไปประยุกต์สู่การเรียนการสอนเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ เช่น บริบทการเรียนการสอนของนักศึกษาแพทย์ในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย โดย วิจารณ์ พาณิช (2558) และ พลสิษฐ์พล วัชรวงค์วาน (2557) ให้ข้อมูลว่า การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยที่อยู่ในวาระสุดท้าย และมีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ หรือสัมผัสจริง จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจในคุณค่าของกิจกรรมหรือสิ่งต่าง ๆ ดีขึ้น ได้แก่ การจัดกิจกรรมให้นักศึกษาแพทย์ได้มีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย และมีประสบการณ์การเยี่ยมผู้ป่วยระยะท้าย ผลที่ตามมา คือ นักศึกษาแพทย์เกิดความรู้สึกอึดอัด มีประสบการณ์เชิงอารมณ์ และเข้าใจในความทุกข์ทรมานของผู้ป่วยระยะท้ายและญาติเพิ่มขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่า การให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับความทุกข์ทรมานของผู้ป่วยระยะท้าย หรือมีประสบการณ์การเรียนรู้ในบรรยากาศของการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงได้ง่ายขึ้น และการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สำหรับบริบทการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล พบว่า ระบบการศึกษาพยาบาลมุ่งเน้นให้นักศึกษาพยาบาลนำองค์ความรู้ทางการพยาบาลไปประยุกต์สู่การดูแลและให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วยในสถานการณ์จริงโดยเฉพาะกลุ่มผู้ป่วยเรื้อรังและผู้ป่วยระยะท้ายที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งข้อมูลดังกล่าวใกล้เคียงกับการเรียนรู้ที่นักศึกษาแพทย์ได้รับในแง่การดูแลผู้ป่วยระยะท้าย อาจารย์พยาบาลจึงควรต้องออกแบบกระบวนการเรียนรู้แนวใหม่ด้วยการประยุกต์แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล (องค์อร ประจันเขตต์, 2557) เพื่อมุ่งเน้นให้นักศึกษาพยาบาล เกิดกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงตนเองจากภายใน เกิดความเข้าใจในตนเองทั้งด้านารุคิด อารมณ์ และความรู้สึก และเข้าใจในพฤติกรรมพยาบาลที่ให้แก่ผู้ป่วยระยะท้ายซึ่งเป็นผู้ป่วยที่ทุกข์ทรมานและเผชิญกับช่วงเวลาของการสูญเสีย และสามารถให้การพยาบาลผู้ป่วยระยะท้ายด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เพื่อช่วยเหลือให้ผู้ป่วยจากโลกนี้ไปอย่างสงบโดยสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (พีไลพร สุขเจริญ, 2562)

ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

การออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวใหม่ด้วยการประยุกต์แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงกับการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติในการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายให้แก่นักศึกษาพยาบาล ผู้เขียนได้ออกแบบขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ในครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนผ่านบทความประสบการณ์ของพยาบาลวิชาชีพในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และการสะท้อนคิดผ่านประสบการณ์ของพยาบาลวิชาชีพ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนนักศึกษาพยาบาลพบผู้ป่วยระยะท้ายในสถานการณ์จริง และกิจกรรมที่ 2 เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานการณ์จริงขณะนักศึกษาพยาบาลดูแลผู้ป่วยระยะท้าย เน้นการสะท้อนคิดผ่าน

ประสบการณ์ที่ได้เผชิญ โดยอยู่บนความเชื่อที่ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ข้างต้นมีส่วนทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเองในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย เกิดกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงจากภายใน และพร้อมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดูแลผู้ป่วยให้ดีขึ้น ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวใหม่จากการประยุกต์แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงกับการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 การจัดกระบวนการเรียนรู้แนวใหม่จากการประยุกต์แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงกับการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย

ถอดบทเรียนการประยุกต์แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงผ่านประสบการณ์ของนักศึกษาพยาบาล ในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย

เมื่อดำเนินการถอดบทเรียนการประยุกต์แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงกับการจัดการเรียน การสอนภาคปฏิบัติขณะนักศึกษาพยาบาลให้การดูแลผู้ป่วยระยะท้าย และถอดบทเรียนผ่านประสบการณ์ ของนักศึกษาพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายด้วยการสนทนากลุ่มกับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 จำนวน 8 คน และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) โดยการจัดหมวดหมู่เนื้อหาที่ได้ พบประเด็น การเรียนรู้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ความรู้สึกสงสารผู้ป่วยระยะท้าย

จากประสบการณ์เดิม นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ไม่เข้าใจในความทุกข์ทรมานของผู้ป่วยระยะท้าย และไม่ทราบว่าจะระดับความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานของผู้ป่วยระยะท้ายและญาติเป็นอย่างไร แต่เมื่อได้ เรียนรู้ผ่านบทความประสบการณ์ของพยาบาลวิชาชีพในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย และเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ของตนในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย ส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลเข้าใจถึงความทุกข์ทรมาน ของผู้ป่วยระยะท้ายเพิ่มขึ้น เข้าใจในความต้องการสุดท้ายของผู้ป่วยเมื่ออยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิต และ เข้าใจในความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานของญาติ ผลที่ตามมา คือ นักศึกษาพยาบาลเกิดความรู้สึก สงสารผู้ป่วยระยะท้ายและญาติที่ต้องเผชิญกับความเจ็บปวด และความทุกข์ทรมานในวาระสุดท้าย และ เกิดความตั้งใจให้การดูแลผู้ป่วยระยะท้ายอย่างดีที่สุด เพื่อให้ผู้ป่วยมีความสุขในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต และจากโลกนี้ไปอย่างสงบ

“สงสารผู้ป่วยและสงสารในการเจ็บป่วยของผู้ป่วย หากเราได้ดูแลผู้ป่วยจะต้องให้ กำลังใจ ดูแลเอาใจใส่ อธิบายให้เข้าใจเหตุผล ซึ่งจะช่วยให้ผู้ป่วยได้จากไปอย่างสงบโดยไม่มี สิ่งที่ค้างคาใจ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 3)

“รู้สึกเศร้าและสงสารในตลอดชีวิต 11 ปีของผู้ป่วย แต่รู้สึกยินดีเมื่อผู้ป่วยถึงวาระ สุดท้ายแล้ว ครอบครัวพร้อมที่จะปลดความทุกข์ที่สุดในชีวิตของผู้ป่วย ผู้ป่วยได้จากไปด้วย ความสงบ ปราศจากความโกรธ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 4)

2. การรู้สึกมีคุณค่าต่อผู้ป่วยระยะท้าย

จากการที่นักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของพยาบาลวิชาชีพ และผ่านประสบการณ์ การดูแลผู้ป่วยระยะท้ายของตัวนักศึกษาพยาบาลเอง ส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ในตนเอง และภาคภูมิใจในวิชาชีพพยาบาลที่มีส่วนทำให้ผู้ป่วยระยะท้ายมีความทุกข์ทรมานลดลง ทั้งนี้ ยัง ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีคุณค่าทั้งในแง่การมีคุณค่าต่อตนเอง และต่อผู้อื่น ได้แก่ การรับรู้ ว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัว และเป็นผู้มีส่วนช่วยเหลือให้ผู้ป่วย ระยะท้ายและครอบครัวเกิดความสุขในช่วงระยะท้ายของชีวิต และพร้อมลาจากโลกนี้ไปอย่างสงบโดย สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเมื่อนักศึกษาพยาบาลรับรู้ว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อ ผู้ป่วยระยะท้าย นักศึกษาพยาบาลจะพยายามดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างเต็มความสามารถและดีที่สุด เพื่อให้ผู้ป่วยระยะท้ายจากไปอย่างสงบโดยไม่มีสิ่งค้างคาใจ

“รู้สึกมีคุณค่าในตนเอง มีคุณค่าต่อคนอื่น และต่อผู้ป่วยระยะท้าย อีกอย่างคือมีความ ภูมิใจที่ทำให้ผู้ป่วยเขามุดทุกข์” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 1)

“คือเราในตอนนั้นรู้สึกว่าคุณค่าที่สามารถทำให้ผู้ป่วยและญาติได้ปรับความ เข้าใจกัน และได้ดูแลผู้ป่วยจนเสียชีวิตไปอย่างสงบ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 6)

3. การยอมรับความเป็นบุคคลของผู้ป่วยระยะท้าย

จากการที่นักศึกษาพยาบาลเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของพยาบาลวิชาชีพ และผ่านประสบการณ์ของตนในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย ส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลเกิดความเข้าใจในคุณลักษณะ อารมณ์และความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้ป่วยระยะท้ายและญาติเพิ่มขึ้น ได้แก่ นักศึกษาพยาบาลเข้าใจในสภาพความเจ็บป่วยของผู้ป่วยระยะสุดท้าย เข้าใจในความทุกข์ทรมานและความเศร้าเสียใจของญาติ และยอมรับกับความต้องการการดูแลของผู้ป่วยระยะท้ายและญาติ และเกิดความตั้งใจที่จะดูแลให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วยระยะท้ายและญาติอย่างดีที่สุดและเป็นองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อทำให้ผู้ป่วยระยะท้ายมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

“เรามีความเข้าใจในตัวตนของผู้ป่วยมากขึ้น ทั้งด้านร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้ป่วย ...การยอมรับกับโรคที่ผู้ป่วยเป็น และยอมรับด้านจิตใจของผู้ป่วย...ไม่ว่าจะเป็นผู้ป่วยเองหรือครอบครัว” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 2)

“นี่คือสิ่งที่ทำให้เราเข้าใจในชีวิตของผู้ป่วย เข้าใจในความเจ็บปวดทรมาน และความต้องการของผู้ป่วยระยะสุดท้าย” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 8)

4. ความมุ่งมั่น และตั้งใจดูแลผู้ป่วยระยะท้าย

จากการที่นักศึกษาพยาบาลได้รับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านบทความประสบการณ์ของพยาบาลวิชาชีพ และผ่านประสบการณ์ของตนเองในการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัว ผลที่ตามมา คือนักศึกษาพยาบาล เกิดความปรารถนา มุ่งมั่น และตั้งใจที่จะให้การดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยระยะท้ายอย่างเต็มความสามารถและดีที่สุด เพื่อช่วยบรรเทาความเจ็บปวดทุกข์ทรมานให้แก่ผู้ป่วยระยะท้าย และเพื่อทำให้ผู้ป่วยระยะท้ายมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และจากโลกนี้ไปอย่างสงบโดยสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

“การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ป่วยระยะสุดท้ายทุกข์ทรมานน้อยที่สุด...เราต้องดูแลผู้ป่วยให้ดีที่สุด...เพราะจะทำให้ผู้ป่วยจากไปอย่างสงบ... และไม่รู้สึกรทรมาน” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 5)

“เราจะต้องดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายให้ดีที่สุด... ต้องดูแลเอาใจใส่ ...ประคับประคองทั้งด้านร่างกายและรวมไปถึงทางด้านจิตใจด้วย ...เพื่อที่จะไม่ให้เขารู้สึกว่าเขาโดดเดี่ยว” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 7)

จากการถอดบทเรียน จะเห็นว่าการประยุกต์แนวทางการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงกับการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติผ่านประสบการณ์การดูแลผู้ป่วยระยะท้ายของนักศึกษาพยาบาล ช่วยให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดี คือ นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่เริ่มเข้าใจบริบทการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายมากขึ้น เกิดความรู้สึกสงสารผู้ป่วย มีการยอมรับในความเป็นบุคคลของผู้ป่วยระยะท้าย และเกิดความตั้งใจที่จะดูแลผู้ป่วยให้ดีที่สุด เพื่อให้ผู้ป่วยระยะท้ายมีความเจ็บปวดทุกข์ทรมานลดลง และจากไปอย่างสงบโดยสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ ยังมีส่วนทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดการตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อผู้ป่วยระยะท้าย เนื่องจากมีส่วนทำให้นักศึกษาพยาบาลได้รับการดูแลที่เป็นองค์รวม เกิดความสุขในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

บทสรุป

แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายใน ทั้งด้านารรู้คิด และอารมณ์และความรู้สึก สู่การมีพฤติกรรมใหม่ที่ดีขึ้น หากอาจารย์พยาบาลมีการประยุกต์แนวคิดนี้สู่การจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ จะส่งผลทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพ เกิดมุมมองที่ดีต่อตนเอง และพร้อมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนในทิศทางบวก จากการประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติเพื่อส่งเสริมสมรรถนะของนักศึกษาพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย ทำให้นักศึกษาพยาบาลเกิดกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงตนเอง และมีความพร้อมเพิ่มขึ้นในการให้การดูแลแก่ผู้ป่วยระยะท้ายและครอบครัว

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. ได้ขอค้นพบที่เป็นประสบการณ์ตรงของนักศึกษาพยาบาล อาจารย์พยาบาลและผู้เกี่ยวข้อง สามารถนำข้อค้นพบที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลโดยเฉพาะการเรียนการสอนผ่านการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย เพื่อเสริมสร้างให้นักศึกษาพยาบาลเกิดความพร้อมที่จะให้การดูแลผู้ป่วยระยะท้ายที่เป็นองค์รวม

2. หน่วยงานด้านการศึกษาพยาบาล รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบการศึกษาพยาบาล สามารถนำข้อค้นพบที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการร่วมพัฒนาแผนกลยุทธ์ด้านการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลภาคปฏิบัติทั้งในด้านการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายและผู้ป่วยกลุ่มอื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย. (2559). การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง: การจัดการเรียนรู้ด้านการผลิตครู. สักทอง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส)*, 22(2), 1-11.
- พลิชฐ์พล วัชรวงค์วาน. (2557). การเรียนรู้แปลงกับการเรียนการสอนในโรงเรียนแพทย์. *ธรรมศาสตร์เวชสาร*, 14(3), 449-459.
- พัชนี สมกำลัง และยุทธชัย ไชยสิทธิ์. (2555). แนวคิดการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ: การประยุกต์ใช้ในวิชาชีพการพยาบาล. *วารสารสภากาพยาบาล*, 27(4), 16-25.
- พิไลพร สุขเจริญ. (2562). *การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงจิตวิญญาณในการดูแลแบบประคับประคองของนักศึกษาพยาบาล: การวิจัยผลานวิธีแบบแทรกแซง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณศึกษิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- พิไลพร สุขเจริญ และภัทกร เพชรสุข. (2559). แนวทางการส่งเสริมการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานของนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีกองเทพ*, 32(3), 62-73.
- ละเอียด แจ่มจันทร์, รวิภา บุญชูช่วย และสุนีย์ อินทรสิงห์. (2557). การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง: ถอดบทเรียนจากการเรียนการสอนสาขาพยาบาลศาสตร์. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 24(3), 1-14.
- วิจารณ์ พาณิช. (2558). *เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง Transformative Learning*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพการศึกษา: ระเบียบวาระแห่งชาติ (พ.ศ. 2551-2555)*. กรุงเทพฯ: พรึททวนกราฟฟิค.
- สมสิทธิ์ อัสตรนธิ และกาญจนา ภูครองนาค. (2555). *การศึกษาวเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษาเพื่อการบ่มเพาะความซื่อตรง*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการธิการ ศาสนา จริยธรรม ศิลปะ และวัฒนธรรมมุขมึสสา และศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- องค์อร ประจันเขตต์. (2557). การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง: มุมมองในการศึกษาทางการพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 15(3), 179-184.
- Ballesteros, M., Centeno, C., & Arantzamendi, M. (2014). A qualitative exploratory study of nursing students' assessment of the contribution of palliative care learning. *Nurse education today*, 34(6), 1-6.
- Doucette, E., Killackey, T., Brandys, D., Coulter, A., Daoust, M., Lynsdale, J. & et al. (2014). Silent witnesses: Student nurses' perspectives of advocacy and end-of-life care in the intensive care unit. *Canadian Association of Critical Care Nurses*, 25(4), 17-22.
- Ek, K., Westin, L., Prahl, C., Osterlind, J., Strang, S., Bergh, I., & et al. (2014). Death and caring for dying patients: exploring first-year nursing students' descriptive experiences. *International Journal of Palliative Nursing*, 20(10), 509-515.
- Fletcher, K. A., & Meyer, M. (2016). Coaching model+ clinical playbook= transformative learning. *Journal of Professional Nursing*, 32(2), 121-129.
- Gillan, P. C., van der Riet, P. J., & Jeong, S. (2014). End of life care education, past and present: A review of the literature. *Nurse education today*, 34(3), 331-342.
- Jacobs, B. M. (2016). *Situating the Humanistic Paradigm in Clinical dental hygiene: Empathic understanding, thoughtfulness and tact, and pedagogical influence*. (Doctoral Dissertation), Northern Illinois University, United States.
- Kear, T. M. (2013). Transformative learning during nursing education: A model of interconnectivity. *Nurse education today*, 33(9), 1083-1087.
- Lin, C. C., Han, C. Y., Pan, I. J., & Chen, L. C. (2015). The teaching learning approach and critical thinking development: A Qualitative exploration of Taiwanese nursing students. *Journal of Professional Nursing*, 31(2), 149-157.
- Mezirow, J. (1991). *Transformative dimensions of adult learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mezirow, J. (1997). Transformative learning: Theory to practice. *New directions for adult and continuing education*, 74, 5-12.

